

Böyük Şərq filosofu Əbülhəsən Bəhmanyarın müdrik kəlamlarından birində deyilir: "Elə adamlar axtarın ki, onlarla söhbət yaxşı kitab bərabər olsun, elə kitablar da axtarın ki, mütləsi filosoflarla söhbətə dəysin". Bu dərin mənə yükü və tərbiyəvi önəm daşıyan sözlər ömrünü Azərbaycan elminin, təhsilinin və mədəniyyətin inkişafına həsr etmiş unudulmaz ziyalı, professor Tofiq Rəsulov kimi nurlu insanların təmsalində hikmətini tamamilə doğruldur.

O, ümumi həcmi 100 çap vərəqinə yaxın 80-dən artıq məqalə, tədris-metodik vəsait, monoqrafiya və kitabların müəllifi, çoxsaylı əsərlərin elmi redaktoru olmuşdur. İstedadlı filosof alim kimi o, Azərbaycanda pozitivizm fəlsəfəsinin, sosiologiyasının tədqiqi və ümumiyyətlə, Qərb fəlsəfəsinin öyrənilməsi sahəsində ilk cığır açan müəlliflərdən biri sayılır.

Azərbaycan oxucusunun diqqətini Qərb fəlsəfi ideyalarına doğru istiqamətləndirən də Tofiq Əli oğlu

respublika qəzetlərində nəşr etdirməklə siyasi-ictimai elmlərin inkişafına sanballı töhfələr vermişdir.

Nüfuzlu filosof alim Tofiq Rəsulov çoxsaylı namizədlik dissertasiyalarının opponenti, magistr dissertasiyalarının elmi rəhbəri, Bakı Dövlət Universitetində "Fəlsəfə" ixtisası üzrə Dövlət Attestasiya Komissiyasının sədri, Dövlət İdarəçilik Akademiyası nəzdindəki Dissertasiya Şurasının və bir sıra şuraların üzvü kimi elmi kadrların hazırlanmasında yaxından işti-

kitabında Əli Rəsulov haqqında yazdıqlarının oğlu Tofiq Rəsulova da eyni dərəcədə aid olduğunu düşündüm. Oğul ataya oxşayar deyiblər, – amma bütün hərəkəti, davranışı, mülayimliyi, səmimiyyəti və xeyirxahlığı, ağsaqqallığı və s.üst-üstə düşməyi möcüzəli bir haldır və bu da hər kəsə heç də qismət olmur.

Tofiq müəllim həmişə öz obyektivliyi ilə seçilən alim, vətəndaşlıq mövqeyi yüksək olan ziyalı, tələbkarlığı ilə kompleks fəaliyyətini uğurlara yönəldən bilən bacarıqlı təşkilatçı olmuşdur. O,

İşıqlı şəxsiyyəti və xeyirxah əməlləri ilə tanınmış alim-pedaqoq

Orta təhsil atasının çalışdığı rayonlarda almış Tofiq Rəsulov 1947-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) tarix fakültəsinin fəlsəfə şöbəsinə daxil olmuşdur. Ali təhsili yüksək göstəricilərlə başa vuran gənc filosof Gəncə Pedaqoji İnstitutunun fəlsəfə kafedrasına göndərilmişdir. Tofiq müəllimin elmə, təhsilə və fəlsəfi fikir tarixinə marağı Gəncə Pedaqoji İnstitutunda kabinet müdiri işlədiyi dövrdə daha da artmış və o, 1954-cü ildə SSRİ EA Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunda aspiranturaya daxil olmuşdur.

1958-ci ildə Moskvada "XIX əsrin axırlarında pozitiv sosiologiyanın tənqidi" mövzusunda elmi iş müdafiə edərək fəlsəfə elmləri namizədi alimlik dərəcəsi alan soydaşımız elmi fəaliyyətini Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunda davam etdirmişdir. İlk illərdə burada kiçik elmi işçi, baş elmi işçi vəzifələrində çalışmış, 1961–62-ci illərdə isə Azərbaycan Kommunist Partiyasının orqanı olan o dövrün nüfuzlu "Azərbaycan kommunisti" jurnalında redaktor müavini işləmişdir.

Tofiq Rəsulov 1966–69-cu illərdə Bakı Ali Partiya Məktəbinin fəlsəfə kafedrasının dosenti olmuş, 1969-cu ildə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsində mühazirəçilər qrupunun rəhbəri təyin edilmişdir. Filosof alim 1981-ci ildən Ali Partiya Məktəbində fəlsəfə kafedrasına rəhbərlik etmiş, müstəqillik illərində bu nüfuzlu ali məktəbin bazasında yaradılan Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında ömrünün sonuna kimi – 2012-ci ilədək fəlsəfə və sosial psixologiya kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışmışdır.

Yüksək təşkilatçılıq bacarığı, çevik idarəetmə qabiliyyəti ilə seçilən Tofiq Rəsulovun AKP MK-nin mühafizəçilər qrupunun rəhbərlik etdiyi illər ümum-milli lider Heydər Əliyevin respublikanın ali siyasi rəhbəri olduğu dövrə təsadüf edirdi. O bu illərdə ulu öndərin müdrik rəhbərlik məktəbində kamillik dərəcəsi keçmiş, onun Azərbaycanda nail olduğu hərtərəfli yüksəlişə uyğun olaraq, çalışdığı sahədə canlanma yarada bilmişdir.

Professor Tofiq Rəsulovun elmi-tədqiqat fəaliyyəti fəlsəfə tarixi, sosiologiya, insan və cəmiyyət, cəmiyyət quruculuğu prosesində dövlət idarəçiliyinin mənəvi əsasları probleminin işlənməsinə həsr olunmuşdur.

Azərbaycanda elmin, təhsilin, fəlsəfi fikrin inkişafında dəyərli xidmətləri olan ziyalılardan biri – Əməkdar müəllim, fəlsəfə elmləri doktoru, professor, Tofiq Rəsulov 1930-cu ildə gözəlliklər məskəni, Gədəbəydə xalqımıza bir çox görkəmli simalar bəxş etmiş Şıxın zonasında müəllim-pedaqoq, bacarıqlı, nümunəvi ailə başçısı, el ağsaqqalı Əli Rəsulovun ailəsində dünyaya gəlmiş, tərbiyə alıb boya-başa çatmışdır.

Rəsulov olmuşdur. Pozitivizmin banisi O.Kont və N.Spenserin yaradıcılığına ölkəmizdə həsr olunmuş məqalələr məhz onun qələmindən çıxmışdır. Tanınmış filosofun "XIX əsrin 90-cı illərində V.İ.Lenin tərəfindən pozitivist sosiologiyanın tənqidi" adlı irihəcmli monoqrafiyasında pozitivizmin tarixi formaları və xüsusilə də neopozitivizm məsələləri öz əksini tapmışdır. Moskva Dövlət Universitetinin professoru Q.M.Şestakov bu kitab barədə rəyində yazıb: "Əsərin elmi dəyəri ondan ibarətdir ki, burada indiyədək az tədqiq olunan subyektiv sosiologiyanın Qərbi Avropa pozitivizmi ilə əlaqəsi müəyyənəşdirilir. Lavrov-Mixaylovski təliminin fəlsəfi mənbəyi kimi pozitivizm hərtərəfli təhlil olunur."

Pozitivizm fəlsəfəsi ilə bağlı aktual məsələlər onun Moskvada çıxan nüfuzlu "Voprosi filisofii" jurnalında dərc edilmiş məqalələrində də yer almışdır. Onun bu jurnalda dərc olunmuş "Pitirim Sorokinin türkiyəli həmfikri" məqaləsində İstanbul Universitetinin professoru Nurettin Sazi Kösemihalın "Sosiologiya tarixi" kitabında şərh olunmuş məsələlərin Qərb sosiologiyasının XX əsrdə görkəmli nəzəriyyəçisi, Rusiya mənşəli Pitirim Sorokinin "Müasir sosioloji cərəyanlar" adlı kitabı ilə səsleşməsi, türk aliminin onunla həmfikir olması işıqlandırılır. O zamanlar üçün türk sosioloqu və professorunun əsərindən "Voprosi filosofii" kimi sovet nəzəri jurnalında söhbət açmaq cəsarət və obyektivlik göstəricisi idi.

Professor Tofiq Rəsulov Moskva, Kiyev, Leninqrad, Novosibirsk, Tbilisi, Daşkənd və digər şəhərlərdə keçirilən ümumittifaq, respublika, zona elmi-nəzəri, elmi-praktik konfranslarda, təbliğatçıların toplanışlarında bacarıqlı təşkilatçı, elmi ictimaiyyət arasında özünəməxsus nüfuzu olan bir filosof alim kimi iştirak etmişdir. O, çoxsaylı broşürə və məqalələrini "Voprosi filosofii", "Azərbaycan Kommunisti", "Təşviqatçı" jurnallarında, "Elm", "Azərbaycan" nəşriyyatlarında, "Azərbaycan Ensiklopediyası"nda,

onun elmi redaktorluğu ilə "Müasir təbiətşünaslığın konsepsiyaları", "İdarəetmə psixologiyası", "Fəlsəfə sxemlərdə" dərs vəsaitləri nəşr edilmişdir. Moskva İctimai Elmlər Akademiyasının Tədris Metodiki isə Tofiq müəllimin "Dialektik materializm üzrə tapşırıq və çalışmalar toplusu" nəşr olunmuşdur.

Alimin mətbuatda çap olunmuş "Vətəndaşlıq borcu, mənəvi sima", "Dövlət suverenliyinin möhkəmləndirilməsinin mənəvi problemləri", "Dialektik materializm üzrə tapşırıq və çalışmalar toplusu", "Karl Marks və ictimai tərəqqi", "Pitrim Sorokinin türkiyəli həmfikri", "Oqyust Kontun fəlsəfi və sosioloji görüşləri", "Vətəndaşlıq borcu, mənəvi sima", "L.Feyerbax", "Fəlsəfi fikrin tarixində insan problemi", "İnsanın mahiyyəti və təbiət", "Humanizm və milli şüur", "İnsan ən yüksək dəyər və tərəqqinin məqsədidir" kimi əsərləri ona nüfuz və populyarlığı qazandırmışdır.

Bəşəri inkişafın bütün mərhələlərində səmimiyyət və istedad insanı əbədləşdirən, ucaldan, zirvələrə doğru aparən ən təməl kimi qiymətləndirilmişdir. Bu keyfiyyətlər üzərində nümunəvi insan həyatı yaranır, ən qiymətli əsərlər, heyretəməz sənət nümunələri, möhtəşəm mədəniyyət abidələri meydana gəlir, bəşəriyyətin incilər xəzinəsi zənginləşir. Yeri gəlmişkən bildirim ki, Tofiq müəllimin Qazax Müəllimlər Seminariyasını, sonra isə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu bitirib Gədəbəy, Tovuz, Qax və Zəngilan rayonlarında məsul vəzifələrdə çalışmış atası Əli Rəsulovu ucalığa çatdıran bu mənəvi dəyərlər sonrakı illərdə oğlunun həyat yolunun müəyyənəşməsində, ictimai məzmun almasında önəmli rol oynamışdır.

Tofiq Rəsulov atasının xalqa və dövlətə xidmət, el-obaya gərəklilik olmaq yolunu layiqincə davam etdirmişdir. O da atası kimi çox sadə, vətənpərvər, zəhmətkeş bir ziyalı idi. Bu yerdə yazıçı-publisist, tanınmış ziyalı Nahid Hacızadənin "Yada düşdü" (xatirələr, məqalələr, istəklər)

dövrün ictimai-siyasi və sosial-mədəni problemlərinin müzakirəsində və həll edilməsində daim özünəməxsus ziyalı mövqeyini ortaya qoymuş alim-pedaqoq, vətəni sevmə, insanlara bacardığı köməyi əsirgəməyən ləyaqətli vətəndaş kimi tanınmışdır. Tofiq müəllim özünün çoxillik elmi-pedaqoji fəaliyyəti ərzində öz tələbələrini, aspirantlarını, doktorantlarının qəlbində xeyirxah insan, ləyaqətli ziyalı, dəyərli alim kimi silinməz izlər qoymuşdur.

Tofiq müəllim həm də doğulduğu Düz rəsullu kəndin, ata ocağına dərinə bağlı olan, onun yolunda canından belə keçməyə hər an hazır olan vətənpərvər vətəndaş idi. O, həmişə doğma el-obası ilə sıx əlaqədə olmuş, insanlara doğru yol göstərmiş, illər keçdikcə hamıya düzgün məsləhət verən ağsaqqala çevrilmişdir. Mənim şəxsimdə neçə-neçə həmyerlimiz onun məsləhəti, xeyir-duası və yaxından köməkliyi ilə arzularımıza çatmış, uğurlar əldə etmişik.

Tanınmış Azərbaycan alimi, pedaqoqu Tofiq Rəsulov bütün şüurlu həyatı və fəaliyyəti ərzində öz missiyalarını birtərəfli deyil, müəyyən standart meyar və kodekslərlə deyil, hərtərəfliyə əsaslanan şəxsiyyət bütövlüyü ilə həyata keçirmiş kamil insan idi. Adı həmişə ölkənin ən yaxşı ziyalılarının sırasında çəkilən Tofiq Rəsulov bugünkü nəsillərə və gələcək nəsillərə örnək ola biləcək müdrik bir həyat yolu keçmiş, qürurlu, əzəmətli, təmiz və ləkəsiz bir ömür yaşamışdır. Ata Əli Rəsulov və oğul Tofiq Rəsulov öz həyatları, xeyirxah əməlləri ilə çoxlarına gərəklilik, taniyanlara nümunə oldular.

Sonda Şıxın obasının Hacı Məmməd ocağından çıxıb Vətənə dəyərli övladlar olmuş Əli Rəsulovun və Tofiq Rəsulovun ruhları şad olsun, – deyirəm!

**Xəlil İSMAYILOV,
BDU-nun professoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının həqiqi üzvü**